

Anna Zellma

Kształcenie nauczycieli wychowania do życia w rodzinie – kontekst polski

Studia Redemptorystowskie nr 13, 445-455

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI WYCHOWANIA DO ŻYCIA W RODZINIE – KONTEKST POLSKI

Słowa kluczowe: nauczyciel, kształcenie, wychowanie do życia w rodzinie, szkolnictwo wyższe w Polsce, studenci, programy kształcenia, pedagogika

Keywords: teacher, education, family life education, higher education in Poland, students, curricula education, pedagogy

Schlüsselwörter: Lehrer, Ausbildung, Erziehung zum Leben In der Familie, höhere Bildung in Polen, Studenten, Lehrprogramme, Pädagogik

Bycie nauczycielem wychowania do życia w rodzinie w polskiej szkole wymaga odpowiednich kwalifikacji zawodowych¹. Uzyskuje się je najczęściej w trakcie studiów podyplomowych lub w ramach kształcenia pedagogicznego przygotowującego do nauczania kolejnego przedmiotu. Istnieje przy tym wiele rozwiązań formalnych, które funkcjonują w polskich wyższych uczelniach (na uniwersytetach, w akademiach i wyższych szkołach zawodowych). Obecnie reguluje je Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 roku w sprawie standardów przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela². Rozporządzenie to stanowi podstawę do projektowania i zastosowania rozwiązań edukacyjnych w zakresie kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie. W oparciu o określone w nim standardy na polskich uczelniach opracowywane są programy studiów, które

¹ Zob. np. Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 czerwca 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli, Dz. U. z 2013, poz. 1207; Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 kwietnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli, Dz. U. z 2012, poz. 426.

² Dz. U. z 2012, nr 0, poz. 131.

przygotowują do pracy w tym charakterze. Udział studentów w tego rodzaju kształceniu ma na celu zdobycie kwalifikacji zawodowych³.

Analizy podjęte w niniejszym opracowaniu koncentrują się wokół wyżej wymienionej problematyki. Zmierzają do ukazania specyfiki kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie. W związku z powyższym zwróci się uwagę na założenia kształcenia przygotowującego do nauczania wychowania do życia w rodzinie oraz na sposoby realizacji tych założeń w wybranych polskich uczelniach wyższych. Analizy te poprzedzi ukazanie – w sposób syntetyczny – zakresu znaczeniowego terminu „kształcenie nauczycieli wychowania do życia w rodzinie”. W zakończeniu zostaną ukazane mocne i słabe strony tegoż.

1. Wokół terminu „kształcenie nauczycieli wychowania do życia w rodzinie”

Sam termin „kształcenie nauczycieli wychowania do życia w rodzinie” jak dotąd nie został zdefiniowany w polskiej literaturze. W tej sytuacji na uwagę zasługują trzy kategorie pojęciowe, które odgrywają ważną rolę w określeniu jego zakresu znaczeniowego. Są to: „kształcenie”, „nauczyciel” i „wychowanie do życia w rodzinie”. Niewątpliwie każda z nich wiąże się z edukacją dorosłych⁴. Zmierza bowiem do przygotowania studentów w różnym wieku do wykonywania zawodu nauczyciela w szkole i prowadzenia zajęć z wychowania do życia w rodzinie.

Rozpatrując całościowo „kształcenie nauczycieli wychowania do życia w rodzinie”, należy podkreślić, że termin ten wiąże się ze zdobywaniem kwalifikacji zawodowych. Wskazuje na formalny proces pozyskiwania wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych z zakresu wychowania do życia w rodzinie, podstaw psychologii, pedagogiki oraz dydaktyki ogólnej⁵. Istotnym elementem tej aktywności edukacyjnej jest udział w zajęciach z dydaktyki metodyki nauczania wychowania do życia w rodzinie oraz zaangażowanie w praktykę pedagogiczną. W czasie wykładów, ćwiczeń i praktyk zawodowych w szkole studenci zdobywają wiedzę dydaktyczną i przedmiotową oraz

³ Zob. np. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli, Dz. U. z 2009, nr 50, poz. 400.

⁴ Zob. np. A. Fabiś, M.S. Knowles, E.F. Holton, R.A. Swanson, *Edukacja dorosłych*, tłum. M. Habura, R. Ligus, A. Nizińska, Warszawa 2009.

⁵ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, poz. 131.

rozwijają umiejętności pedagogiczne. Uczą się też rozwiązywać problemy wychowawcze oraz rozwijać predyspozycje osobowościowe w zakresie bycia refleksyjnym praktykiem, innowatorem i badaczem w działaniu. Wszystko to ma duże znaczenie w przygotowaniu studentów do pracy w charakterze odpowiedzialnego nauczyciela wychowania do życia w rodzinie⁶, służy bowiem ich wszechstronnemu rozwojowi⁷.

2. Założenia kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie

Kształcenie nauczycieli wychowania do życia w rodzinie, jak już wyżej wspomniano, aktualnie prowadzone jest w Polsce w oparciu o Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 roku w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela⁸. Kształcenie to ma na celu przygotowanie studentów do prowadzenia nadobowiązkowych zajęć z wychowania do życia w rodzinie w szkole podstawowej, w gimnazjum oraz w szkołach ponadgimnazjalnych. Stąd też zakłada się, że będzie ono realizowane w ramach przygotowania fakultatywnego do nauczania kolejnego przedmiotu lub studiów podyplomowych⁹. Zakres merytoryczny tego kształcenia nie został wprost określony w wyżej wymienionym rozporządzeniu. Zaznaczono jednak, że powinien to być wymiar zapewniający merytoryczne przygotowanie do nauczania przedmiotu (prowadzenia zajęć)¹⁰. Na tej podstawie w kształceniu nauczycieli wychowania do życia w rodzinie są planowane przedmioty związane z dyscypliną kierunkową, czyli familiologią. Poszczególne zajęcia specjalistyczne mają odbywać się zgodnie z treściami wychowania do życia w rodzinie, które zostały określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół¹¹. Szczególną uwagę należałoby zwrócić na zagadnienia dotyczące życia seksualnego człowieka, zasad świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, wartości rodziny, życia człowieka w fazie prenatalnej oraz metod

⁶ Tamże.

⁷ H. Kwiatkowska, *Kształcenie nauczycieli*, w: *Encyklopedia pedagogiczna*, t. II, red. T. Pilch, Warszawa 2003, s. 882–884.

⁸ Dz. U. z 2012, nr 0, poz. 131.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Dz. U. z 2009, nr 4, poz. 17; Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 lutego 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, Dz. U. z 2012, nr 0, poz. 300.

i środków świadomej prokreacji. Tak ogólnie określone obszary merytoryczne wymagają ukonkretnienia na danym kierunku studiów (np. naukach o rodzinie, teologii) lub studiach podyplomowych. Co więcej, efekty kształcenia w zakresie wychowania do życia w rodzinie powinny być zgodne z kierunkiem kształcenia¹². Obszar merytoryczny spełnia istotną funkcję w projektowaniu i realizacji dydaktyki wychowania do życia w rodzinie na poszczególnych etapach edukacyjnych, czyli w szkole podstawowej, w gimnazjum i w szkołach ponadgimnazjalnych.

Równoległe z kształceniem specjalistycznym w dyscyplinie kierunkowej mają odbywać się zajęcia, które umożliwiają zdobycie wiedzy i umiejętności z zakresu dydaktyki przedmiotu (rodzaju zajęć). Trzon kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie tworzą zatem zagadnienia z zakresu dydaktyki wychowania do życia w rodzinie. Stanowią one istotny komponent modułu 4, który może być realizowany równoległe z modułem 3¹³. Wymagają one jednak rozpisania w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Wśród treści programowych kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie stosunkowo wiele miejsca zajmują zagadnienia z zakresu metodyki wychowania do życia w rodzinie dla II etapu edukacyjnego (klasy IV–VI szkoły podstawowej) oraz III i IV etapu edukacyjnego (gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna, kształcenie w zawodzie). W tym kontekście należy zaplanować (w wymiarze 60 godzin) praktykę dydaktyczną w różnych typach szkół¹⁴. Pozostałe przedmioty z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki, uzupełnione o podstawowe zagadnienia z pedagogiki specjalnej, są prowadzone w ramach przygotowania pedagogicznego do nauczania pierwszego przedmiotu (rodzaju zajęć)¹⁵. Zakłada się przy tym, że przygotowanie w zakresie psychologiczno-pedagogicznym (moduł 2) będzie realizowane przed przygotowaniem w zakresie dydaktycznym (moduł 3)¹⁶. Równoległe z wykładami i ćwiczeniami z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki (podstaw dydaktyki, dydaktyki nauczania pierwszego przedmiotu) oraz praktyką związaną z przygotowaniem do nauczania pierwszego przedmiotu należy realizować praktyki pedagogiczne i dydaktyczne w szkole. Innymi słowy, w ramach przygotowania do nauczania pierwszego przedmiotu w różnych typach szkół studenci powinni odbyć praktykę w wymiarze minimum 150 godzin¹⁷.

¹² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, poz. 17.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

Z powyższego wynika, że praktyki pedagogiczne i dydaktyczne zajmują w zdobywaniu kwalifikacji do nauczania wychowania do życia w rodzinie ważne miejsce. Służą stymulowaniu studentów do nabywania kompetencji zawodowych. Osiągnięcie tego założenia wymaga inicjowania różnych form aktywności pedagogicznej i dydaktycznej w szkole, które sprzyjają rozwijaniu refleksyjnego podejścia do własnej aktywności edukacyjnej oraz kształtowaniu twórczej postawy w rozwiązywaniu problemów i zadań dydaktyczno-wychowawczych. Z tym wiąże się wspomaganie studentów w gromadzeniu doświadczeń i konfrontowaniu teorii w praktycznym działaniu. Stąd też w kształceniu nauczycieli wychowania do życia w rodzinie za istotne uznaje się równoległe prowadzenie praktyki i zajęć na uczelni¹⁸.

W założeniach programowych kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie wiele uwagi poświęca się też doskonaleniu osobowości studentów. Zakłada się bowiem, że działania edukacyjne, które inicjują nauczyciele akademicy prowadzący zajęcia i sprawujący opiekę nad praktykami w szkole, będą służyły nie tylko wyposażeniu studentów w wiedzę i umiejętności, ale także w kompetencje społeczne. Stąd też za istotne formy kształcenia uznaje się m.in. obserwację zajęć prowadzonych przez nauczycieli – opiekunów praktyk w szkole, oraz współdziałanie z opiekunem praktyk i bycie w roli nauczyciela. Wymienione rodzaje aktywności studenta przygotowującego się do pracy w szkole w charakterze nauczyciela wychowania do życia w rodzinie sprzyjają nie tylko zdobywaniu nowych doświadczeń, ale także kształtowaniu umiejętności i kompetencji społecznych¹⁹.

W związku z powyższym w kształceniu nauczycieli wychowania do życia w rodzinie zakłada się też analizę i interpretację różnych zdarzeń edukacyjnych²⁰, które zostały zaobserwowane albo doświadczane podczas praktyki w szkole. Realizacji tego założenia sprzyja m.in. obserwacja i prowadzenie zajęć w grupie studentów, omawianie zgromadzonych doświadczeń, prowadzenie dzienniczka praktyk oraz autoewaluacja zajęć, refleksja po praktyce²¹. Wymienione formy aktywności studentów wspomagają proces integrowania wiedzy teoretycznej z praktyką edukacją oraz nabywania kompetencji zawodowych.

Działania podobne do wyżej opisanych są zakładane w ramach studiów podyplomowych, które przygotowują do nauczania wychowania do życia w rodzinie. Adresuje się je zwykle do absolwentów szkół wyższych, którzy mają pełne uprawnienia pedagogiczne do nauczania pierwszego przedmiotu i pragną uzyskać kwalifikacje do prowadzenia zajęć edukacyjnych z przed-

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże.

miotu wychowanie do życia w rodzinie²². Studia te trwają nie krócej niż trzy semestry²³. W ich ramach zakłada się realizację zajęć związanych z nauczaniem wychowania do życia w rodzinie, w tym przygotowanie merytoryczne, podstawy dydaktyki, dydaktykę przedmiotu na poszczególnych etapach edukacyjnych (w szkole podstawowej, w gimnazjum, w szkołach ponadgimnazjalnych) oraz praktykę pedagogiczną. Tak zaplanowane moduły kształcenia mają prowadzić do uzyskania takich samych efektów kształcenia jak na studiach magisterskich.

3. Wybrane egzemplifikacje kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie

Kształcenie studentów w zakresie przygotowania do nauczania wychowania do życia w rodzinie prowadzone jest w różnych ośrodkach akademickich w Polsce. Najważniejszym z nich wydaje się Wydział Teologiczny oraz Wydział Studiów nad Rodziną na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Ma on bowiem bogatą tradycję w zakresie nauk o rodzinie. Obecnie jednak na tych wydziałach nie ma żadnej oferty kształcenia studentów, która bezpośrednio dotyczyłaby nauczania wychowania do życia w rodzinie. W latach 90. XX wieku i na początku XXI wieku (np. w roku akademickim 2008/2009) organizowano studia podyplomowe, które umożliwiały nauczycielom zdobycie kwalifikacji zawodowych wymaganych do prowadzenia zajęć z wychowania do życia w rodzinie²⁴. Podobna sytuacja ma miejsce na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Lublinie, na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego oraz na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego²⁵. W ofercie kształcenia prowadzonego na tych wydziałach brakuje – zarówno na kierunku teologia, jak i na kierunku nauki o rodzinie – specjalności, w której ramach prowadzone byłoby kształcenie nauczycieli wychowania do życia w rodzinie. Świadczy to o ograniczaniu kształcenia pedagogicznego studentów na wyżej wymienionych wydziałach jedynie do przygotowania do nauczania religii.

²² Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst ujednolicony), Dz. U. z 2012 r., poz. 572, 742, 1544; z 2013 r., poz. 675, 829, 1005, 1588, 1650; z 2014 r., poz. 7, 768, 821, 1004, 1146, 1198; z 2015 r., poz. 357.

²³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, poz. 17.

²⁴ Zob. np. <http://www.uksw.edu.pl/node/689> (dostęp: 21 czerwca 2015).

²⁵ <http://www.wt.usz.edu.pl/teologia-studia-stacj>; <http://www.wt.usz.edu.pl/nauki-o-rodzynie-studia-stacjonarne-pierwszego-stopnia>; <http://www.wt.usz.edu.pl/nauki-o-rodzynie-studia-stacjonarne-drugiego-stopnia> (dostęp: 22 czerwca 2015).

Trochę inaczej prezentuje się oferta kształcenia na innych wydziałach teologicznych w Polsce. W Toruniu studenci kierunku nauki o rodzinie w ramach specjalności nauczycielskiej, prowadzonej na studiach pierwszego i drugiego stopnia, zdobywają kwalifikacje do nauczania wychowania do życia w rodzinie²⁶. Ogólne standardy zapisane w dokumentach ministerialnych zostały tu rozpisane na konkretne strategie edukacyjne. Bogata jest oferta przedmiotów z zakresu kształcenia pedagogicznego. Zaplanowano bowiem m.in. zajęcia z psychologii ogólnej, psychologii szkolnej, psychologii rozwojowej dzieci i młodzieży, pedagogiki ogólnej, pedagogiki społecznej, pedagogiki specjalnej, pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, dydaktyki ogólnej, dydaktyki wychowania do życia w rodzinie, emisji głosu, komunikacji interpersonalnej²⁷. Szczególną uwagę zwrócono na praktyki pedagogiczne w szkole, które zaplanowano zgodnie z ministerialnymi standardami kształcenia. Wyodrębniono też przedmioty kierunkowe z zakresu antropologii, moralności małżeństwa i rodziny, odpowiedzialnego rodzicielstwa, organizacji poradnictwa rodzinnego, patologii życia rodzinnego, demograficznych uwarunkowań życia rodzinnego, biomedycznych podstaw małżeństwa, seksuologii, obrzędowości chrześcijańskiej w rodzinie, psychologii małżeństwa i rodziny, socjologii rodziny²⁸. Wzbogacono je o przedmioty fakultatywne na temat katechezy rodzinnej, mediów w rodzinie, pedagogizacji rodziców, wybranych problemów etycznych życia ludzkiego, ruchów odnowy życia rodzinnego, miłości seksualnej, opieki paliatywno-hospicyjnej. W tak zaplanowanym kształceniu uwidacznia się troska nie tylko o przygotowanie pedagogiczne, ale także merytoryczne nauczycieli wychowania do życia w rodzinie. Niewątpliwie jest to uzasadnione, świadczy bowiem o integralnym podejściu do kształcenia tychże.

Do podobnych wniosków prowadzi analiza oferty kształcenia na kierunku nauki o rodzinie prowadzonym na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach²⁹. Kształcenie nauczycieli wychowania do życia w rodzinie zaplanowano na studiach pierwszego stopnia na kierunku nauki o rodzinie oraz na studiach podyplomowych³⁰. Obok zajęć z zakresu pedagogiki szczególną uwagę zwrócono na zagadnienia związane z treściami nauczania określonymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Słusznie zaakcentowano nauczanie Kościoła na temat małżeństwa i rodziny. W ten sposób zmierza się do wspierania nauczycieli wychowania do życia w rodzinie w odkrywaniu chrześcijańskiej nauki o małżeństwie i rodzinie i dostrzeganiu jej

²⁶ <http://www.teologia.umk.pl/index.php/studia/studia-stacjonarne/nauki-o-rodzinie>; <http://www.teologia.umk.pl/images/studia/PrPlMa1st.pdf> (dostęp: 22 czerwca 2015).

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże; <http://www.teologia.umk.pl/images/studia/NoR1st2014.pdf> (dostęp: 22 czerwca 2015).

²⁹ http://www.wtl.us.edu.pl/pdf/WTL_US_programy_studiow.pdf (dostęp: 22 czerwca 2015).

³⁰ Tamże.

znaczenia dla integralnego rozwoju człowieka, a także w kształtowaniu umiejętności krytycznej oceny fałszywych teorii i poglądów na temat małżeństwa i rodziny³¹.

Interesująca wydaje się również oferta kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wprowadzono ją na kierunku dialog i doradztwo społeczne, na studiach pierwszego stopnia, na specjalności nauki o rodzinie³². Obok przygotowania merytorycznego w programie zaplanowano kształcenie pedagogiczne. Studenci, którzy wybierają specjalność nauki o rodzinie, uczestniczą m.in. w zajęciach z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki oraz realizują praktykę pedagogiczną w szkole. Liczba godzin zajęć prowadzonych w formie wykładów i ćwiczeń oraz praktyki pedagogicznej jest zgodna ze standardami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Jednocześnie zakłada się, że studenci będą pozyskiwać wiedzę o małżeństwie i rodzinie³³. Szczególną uwagę zwraca się tu na nauczanie Kościoła. Zakłada się też rozwijanie umiejętności analizowania i rozwiązywania współczesnych problemów z zakresu życia małżeńskiego i rodzinnego³⁴. Takie rozplanowanie treści programowych wskazuje na integrację przygotowania merytorycznego z pedagogicznym. Sprzyja to nie tylko pozyskiwaniu wiedzy, ale również kształtowaniu umiejętności i kompetencji społecznych.

Na uwagę zasługuje również oferta kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie oferowana przez Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie³⁵. Adresowana jest ona do studentów kierunku teologia, specjalność nauczycielska. Obok kwalifikacji do nauczania religii studenci mogą równolegle uzyskać kwalifikacje do prowadzenia lekcji z wychowania do życia w rodzinie. Zajęcia zaplanowano w formie modułu do nauczania drugiego przedmiotu³⁶. Wyodrębniono przy tym dydaktykę nauczania wychowania do życia w rodzinie oraz 30 godzin praktyki dydaktycznej w gimnazjum i tyle samo w szkołach ponadgimnazjalnych, czyli łącznie 60 godzin³⁷. Zaplanowano też wykłady i ćwiczenia, które sprzyjają pozyskiwaniu wiedzy na temat nauczania Kościoła o małżeństwie i rodzinie³⁸. Taka oferta kształcenia studentów teologii wydaje się uzasadniona. Stwarza nie tylko

³¹ Tamże.

³² https://docs.google.com/viewer?url=http://teologia.amu.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0013/190210/plan_rodzina.pdf&embedded=true (dostęp: 22 czerwca 2015).

³³ Tamże.

³⁴ Tamże.

³⁵ http://www.uwm.edu.pl/wt/50,Plany_ksztalcenia.html (dostęp: 24 czerwca 2015).

³⁶ Tamże.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

możliwość urozmaicenia oferty kształcenia, ale sprzyja również przygotowaniu nauczycieli, którzy odwołując się do uniwersalnych wartości, będą realizowali założenia wychowania do życia w rodzinie.

Nieco inne założenia w zakresie kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie widoczne są na specjalności nauki o rodzinie prowadzonej w Ateneum – Szkole Wyższej w Gdańsku na studiach pierwszego stopnia, organizowanych na Wydziale Studiów Edukacyjnych³⁹. W założeniach programowych zwraca się bowiem uwagę na zagadnienia z zakresu małżeństwa i rodziny ujmowane głównie z perspektywy nauk psychologicznych, pedagogicznych, społeczno-prawnych i biomedycznych. Kwestie filozoficzno-teologiczne są traktowane marginalnie⁴⁰. Takie podejście może wynikać m.in. ze specyfiki niepublicznej uczelni i Wydziału Studiów Edukacyjnych. Wydaje się ono pomijać istotne etyczne aspekty życia w małżeństwie i rodzinie.

Zakończenie

Powyższe analizy dotyczące edukowania nauczycieli wychowania do życia w rodzinie wskazują na podstawowe założenia tej formy kształcenia w wyższych uczelniach w Polsce. Są one zgodne ze standardami określonymi przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W większości polskich uczelni przygotowanie studentów do nauczania wychowania do życia w rodzinie prowadzone jest na kierunku lub specjalności nauki o rodzinie. Sporadycznie studenci teologii mają możliwość uzyskania kwalifikacji do nauczania dwóch przedmiotów: religii i wychowania do życia w rodzinie. Niezależnie od kierunku kształcenia w programie nauczania wychowania do życia w rodzinie dużą uwagę zwraca się na przygotowanie merytoryczne i pedagogiczne. Dominuje przy tym wieloaspektowe ujmowanie zagadnień z familiologii. Takie podejście w edukowaniu nauczycieli wychowania do życia w rodzinie zasługuje na szczególną uwagę. Sprzyja ono kształtowaniu postawy dialogu oraz nabywaniu umiejętności nauczania problemowego i korelacji z edukacją szkolną. Wymaga też odpowiednio dobranych pomocy dydaktycznych. Obecnie brakuje jednak rzetelnie opracowanych materiałów, które można zastosować zarówno na zajęciach z dydaktyki wychowania do życia w rodzinie, jak też podczas praktyki pedagogicznej w szkole. W tej sytuacji istotna wydaje się rola nauczyciela akademickiego. On to może wspomagać studentów w rozwijaniu kreatywności w myśleniu i działaniu edukacyjnym oraz w kształtowaniu umiejętności prowadzenia dialogu i negocjowania znaczeń.

³⁹ <http://www.ateneum.edu.pl/oferta/studia-i-stopnia/nauki-o-rodzinie/> (dostęp: 25 czerwca 2015).

⁴⁰ Tamże.

Mocną stroną kształcenia nauczycieli wychowania do życia w rodzinie na wydziałach teologicznych w Polsce jest odwołanie do uniwersalnych wartości i nauczania Kościoła katolickiego, prezentowanie różnych stanowisk związanych z problematyką małżeństwa i rodziny oraz wspomaganie studentów w nabywaniu umiejętności dostrzegania, analizowania i oceniania współczesnych problemów życia małżeńsko-rodzinnego. Takie podejście sprzyja zdobywaniu kompetencji merytorycznych wymaganych od nauczycieli wychowania do życia w rodzinie.

Ze względu na wzrost zagrożeń życia małżeńsko-rodzinnego w Polsce zachodzi konieczność aktualizowania na studiach zagadnień z zakresu familiologii. Problematykę tę należałoby powiązać z nowoczesnymi teoriami pedagogicznymi i rozwiązaniami metodycznymi, weryfikowanymi podczas praktyki w szkole, oraz z kształtowaniem osobowości studentów. W ten sposób studia te mogą stać się nie tylko okazją do pozyskiwania wiedzy merytorycznej i rozwijania umiejętności pedagogicznych, ale także do integralnego rozwoju nauczycieli i zdobywania przez nich kompetencji społecznych.

Summary

Education of teachers of family life education – the Polish context

In the last few years, the system of education of teachers of various subjects in Poland has changed. This is strictly connected with social, political and educational transformations. The teacher education standards specified in the regulations and ordinances of the Minister of Science and Higher Education are also significant in this context. On the basis of these standards, schools of higher education prepare their own curricula relating to the preparation of students for the teaching of a specific subject, including family life education, and predefine the results of education.

The analyses undertaken in this work were aimed at showing similarities and differences in the system of education of teachers of family life education in Polish schools of higher education. Standards of education and curricula available, among others, in the form of ordinances, resolutions and plans are regarded as an elementary source of knowledge on that subject. When referring to curricular documents of education of teachers of family life education, the goals and contents of education, detailed in terms of knowledge, skills and social competencies, were stressed in the first place. In this context, the forms of planned classes were characterised. Separate attention was devoted to lectures, exercises and teaching internships. An attempt was made to prove that the education of teachers of family life education in faculties of theology in universities is justified.

Anna Zellma – profesor dr hab. nauk teologicznych; kierownik Katedry Teologii Pastoralnej i Katechetyki na Wydziale Teologii UWM w Olsztynie. Członek zarządu Stowarzyszenia Katechetyków w Polsce, członek The European Equipe for Catechesis (EEC), konsultor Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski. Autorka trzech monografii z zakresu katechetyki oraz licznych publikacji w czasopiśmie naukowych i w recenzowanych opracowaniach zbiorowych. Zainteresowania badawcze: katecheza młodzieży, dydaktyka nauczania religii, profesjonalny rozwój nauczyciela religii, pedeutologia, dydaktyka ogólna i pedagogika chrześcijańska.